

נתעלו בברכתו לדרגת הדור השני. כיון שאמר יעקב ליוסף (לעיל מה, ה') 'ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם, אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי', העלה אותם להיות שוים בדרגה לבניו, וזכו שלא תהיה בהם קללת ירידת הדורות, כאילו שייכים לדור הקודם. לכן זו הברכה של כלל ישראל לבניהם בכל הדורות – 'ישמך אלקים כאפרים וכמנשה', שיזכו לכך שלא תשלוט בהם ירידת הדורות.

ונראה הטעם שאפרים ומנשה זכו למעלה זו, דהנה מצינו במקומות רבים בחז"ל שאפרים ומנשה היו משמשים בקביעות את יוסף ויעקב, והיו מעורבים בפועל בכל הנהגתם. בפרשת מקץ (לעיל מב, כג) עה"פ והם לא ידעו כי שמע יוסף כי המליץ בינותם, הביא רש"י את דברי חז"ל (ב"ר צא, ח') ש'המליץ' – זה מנשה, ועוד שם (פס' כד) נאמר 'ויקח מאתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם', ואחז"ל (ב"ר צא, ו') שמנשה לקח אותו לבית האסורים, ועוד נאמר שם (מג, טז) 'וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו וגו' ואחז"ל שהוא מנשה, והוא היה 'האיש אשר על בית יוסף' וכו', ובמדרש (ב"ר פד, כ') מנשה גרם לשבטים לקרוע וכו' שהוא רדף אחריהם על דבר הגביע. וכן מצינו גם לגבי אפרים בפירש"י עה"פ 'ויואמר ליוסף הנה אביך חולה': יש אומרים אפרים הי' רגיל לפני יעקב בתלמוד וכשחלה יעקב בארץ גושן הלך אפרים אצל אביו למצרים והגיד לו ע"כ, והוא ממד' תנחומא. ויש להתבונן שאף שמנשה ואפרים היו משמשים בקביעות את

אביהם וזקנם, והיו מוליכים ומביאים את דבריהם והוראותיהם, מ"מ אינם מוזכרים בשמותם כלל, משום שאפרים ומנשה לא הופיעו כלל בתור מציאות לעצמם גם בזמן שנשלחו לשליחויות מכריעות, אלא תמיד חשו עצמם כמשמשים הבטלים לאביהם וזקינם, ולא הי' מקום להזכירם בשמותם. וכך מצינו גם בזמן שהביאם יוסף להתברך מפי יעקב, 'ועיני ישראל כבדו מזקן וגו' ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם וגו' ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו, וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה וגו' וירא יוסף וגו' ויתמך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה וגו'. בכל משך אותו זמן שבו הי' מושא ומתן בין יעקב ליוסף היאך לברך את בניו, מי הי' העיקרי ומי הטפל, עמדו אפרים ומנשה כאבנים דוממות, ולא התערבו בוויכוח שהכריע את גורלם ואת גורל עתידם. ידעו אפרים ומנשה, כי כשיש ויכוח בין הגדולים מהדור הקודם, אסור להם להתערב, וכיון שביטלו עצמם לדור הקודם, לכן זכו הם עצמם לעלות ולהגיע לדרגת הדור הקודם, לדרגה של 'כראובן ושמעון יהיו לי', שהרי כל ענין ירידת הדורות נובע משום שהדורות הבאים מביטים על הדור הקודם בזלזול, וחושבים שהם מבינים יותר בהנהגה ובעניני העולם, אך המבטל עצמו לדור הקודם ומכתירו לראשו, וזכה לעלות ולהשתייך לדור הקודם.

היחוד שבתוך האיחוד

מהן יותר על חבירו לא הי' קרבן א' מהן דוחה את השבת, א"ל הקב"ה אתם חלקתם כבוד א' לחבירו ואני חולק לכם כבוד שתקריבו ביום שבת שלי כדי שלא יהא הפסק בקרבנכם עכ"ל המדרש, ונראה ביאור ד' שאם לא היו קרבנותיהם שוים הי' נחשב כל קרבן לעצמו כקרבן יחיד שאינו דוחה את השבת, ומשום שהיו קרבנותיהם שוים ע"כ נחשבו לקרבן צבור ודחו את השבת, ונראה שמשום כן אחר שהאריך הכתוב בספור קרבן יומו של כל נשיא ונשיא בפ"ע עוד חזר שם הפס' לסכום ולמנות כמה עולה חשבון כל קרבנותיהם ביחד 'כל כסף הכלים וגו' כל זה הכפות וגו' כל הבקר לעולה וגו' וכל בקר זבח השלמים וגו' זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו' והיינו שחזין מהענין הפרטי שכל נשיא שבט הקריב ביומו כנגד שבטו, עוד הי' תכלית בסכום הכולל של כל הקרבנות שמצד זה נשתתפו כל הנשיאים להשלים את הענין הכללי של חנוכת המזבח שנתקיים ע"י הבאת קרבנותיהם כולם כאחד יחד. ועפ"י ז"ל בענין העגלות ששלח יוסף ליעקב ומעיד הפס' ע"ז שרק אחר שראה אותן יעקב אז חיתה רוחו, ובפ"י דעת זקנים מבעלי התוס' הביאו פירש"י סימן מסר להם כשפירש ממנו הי' עוסק בפרשת עגלה ערופה וצריך פי' לפירושו והכי רוצה לומר כי כשפירש מאביו היה מלוה אותו וכו' וקשה לפרש עגלות לשון עגלה, לכן נראה לפרש בפרשת עגלות המשכן דכתיב 'שש עגלות צב' עכ"ל, והוא תימה אחר שנתקשו בפירש"י והאריכו לבאר ענין עגלה ערופה לכאן ומ"מ דחו דברי רש"י משום לשון עגלות, ומשום כ' שכוונתו לפרשת שש עגלות צב, אבל עדיין גם כאן צריך פירוש לפירושו ולא ביארו כלום. ולהנ"ל נראה דהנה עיקר התאחדות קרבנות הי"ב נשיאי ישראל הי' ניכר ביותר ע"י נדבת השש עגלות צב, שהרי בכל כסף וזהב והבקר לעולה וכו' שהקריבו הנשיאים עדיין היתה בחינה של פירוד דהא עכ"פ כ"א הביא את קרבנו לחוד ביום אחר וגם נחשב ליכתב בפנ"ע, אמנם עיקר הביטוי העיקרי לאחדות קרבן כולם הי' ע"י השש עגלות צב ששימשו כאחד וגם עיקר הבאתם לא הי' ליחיד בפ"ע כדכתיב (במדבר ז', ג') 'עגלה על שני הנשיאים' (במדבר ז', ג), ועי"ז הי' ניכר שגם כל הקרבנות היו כעין הקרבה בשותפות כל הנשיאים ורק שכ"א הביא ביומו על דגלו, ובזאת הסביר יוסף כי כל הי"ב שבטים כ"א עפ"י דרכו, איש על מחנהו ואיש על דגלו, מתאחדים כולם מעצמם וקרבתם כולם שוה ובע"כ שלבבם שלם בעבודת ה' אחד.

וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה אֵלֶיךָ וַיְבָרֶךְ אֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר בְּבָרְכָתוֹ בְּרַךְ אֹתָם (מ"ט, כ"ה)

ובפירש"י לא הי' לו לומר אלא 'איש אשר כברכתו ברך אותו', מה ת"ל 'ברך אותם', לפי שנתן ליהודה גבורתו של אריה ולבנימין חטיפתו של זאב ולנפתלי קלותו של איל, יכול שלא כללן בכל הברכות ת"ל 'ברך אותם' עכ"ל ועי' בתנחומא, ולכא' ודאי שגם אחר שנכללו כל שבטי ישראל בכל הברכות מ"מ פשיטא שיש מעליותא לכל שבט שמתגבר ביותר באותה ברכה שנכתבה אצלו ביחוד, ובאמת גם בברכה הכללית נכתב בפס' 'איש אשר כברכתו' דהיינו שבירך את כולם ג"כ ב'ברכתו' המיוחדת של שבט יהודה ו'ברכתו' המיוחדת של שבט נפתלי, ועדיין היא סגולה מיוחדת שנקראת אחר שם של שבטי יהודה ונפתלי וכיוצ"ב אלא שיש לכל שבט זיקה ג"כ לברכותיהם של כל הי"ב שבטים, ר"ל שכולם יש בהם ג"כ ממעלת הארי הזאב והאילה אלא שיהודה בנימין ונפתלי נתייחדו במעלות אלו.

ובמדרש ב"ר (צט, ד') למדו כע"ז מכפילות המקרא וז"ל: כבר כתיב 'ויברך אותם' ומה ת"ל 'איש אשר כברכתו ברך אותם', אלא לפי שבירכן יהודה באריה, דן בנחש, נפתלי באילה, בנימין בזאב, חזר וכללן כולן כא' ועשאן אריות ועשאן נחשים, תדע שהוא כן 'הי' דן נחש' והוא קורא אותו אריה הה"ד (דברים לג) 'דן גור אריה', לקיים מ"ש (שה"ש ד') 'כולך יפה רעיתי ומום אין בך עכ"ל המדרש, וצ"ל שכל השבטים זוכין לקבל מגבורת הארי רק ע"י כוחו של שבט יהודה שנפעל מקודם להשיג מעלה זו, וכן מתבררים כולם בחטיפתו של זאב בסגולתו של שבט בנימין שכבש את הדרך לצורך זה, וכן ככולן (ואכת' י"ל בלשון 'דן גור אריה' שנכתב עליו ביחוד יותר מכל השבטים וכבר אמר יעקב אבינו 'גור אריה יהודה').

ועכ"פ מבואר שיש מעלה פרטית בכל שבט ושבט כשעומד בפני עצמו וכן יש ענין כללי של התאחדות כל הי"ב שבטי ישראל לברכה אחת, ונאה להתאים הענין עפ"י מ"ש במדרש נשא (במדבר ר' יד, יג) עה"פ (שם ז' פד) זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה וגו', 'מאת נשיאי ישראל' מגיד הכתוב שכשם שישו כלם בעצה א' כך שוו בזכות, ר' שמעון אומר מה ת"ל 'מאת נשיאי ישראל' מלמד שנתנדבו מעצמן והיה קרבן כולן שוה, כארכן כך רחבן כך משקלן ולא הקריב א' מהן יותר על חבירו, שאילו הקריב א'